

ТАРАДДУД

АҲОЛИНИ РЎЙХАТГА ОЛИШГА ТАЙЁРГАРЛИК ИШЛАРИ

дунё ҳамжамияти ва халқаро ташкилотлар эътиборида



Махмуджон ЗИЁДУЛЛАЕВ,
Давлат статистика қўмитаси раиси ўринбосари

Мамлакатимизда илк бор ўтказилиши белгиланган аҳолини рўйхатга олиш тадбирига тайёргарлик ишлари дунё мамлакатлари, шунингдек, халқаро ташкилотларнинг ҳам диққат марказида бўлиб келяпти. Мазкур масала бўйича БМТнинг Европа иқтисодий комиссияси, Аҳолишунослик жамғармаси, МДХ Давлатлараро Статистика қўмитаси каби бир қатор нуфузли халқаро ташкилотлар билан мустаҳкам ҳамкорлик йўлга қўйилган бўлиб, уларнинг таклиф ва тавсиялари инobatта олинмоқда.

ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ ҚўЛЛАНМА БМТ ЕВРОПА ИҚТИСОДИЙ КОМИССИЯСИНИНГ ВЕБ-САЙТИДА

Дунё мамлакатлари аҳоли ва уй-жой фондиди рўйхатга олишни режалаштириш ва уни ўтказишда ёрдам кўрсатиш мақсадида БМТнинг Европа иқтисодий комиссияси, Европа иттифоқининг статистика хизмати ва бир қатор аъзо давлатлар ишторида тайёрланган “Европа статистикалари конференциясининг 2020 йил раундида аҳоли ва уй-жой фондиди рўйхатга олиш бўйича тавсиялари” номли қўлланма БМТ Аҳолишунослик жамғармасининг техник кўмаги асосида Давлат статистика қўмитаси мутахассислари томонидан ўзбек тилига таржима қилинди.

Таъкидлаш жоизки, бугунги кунда дунёда 200 дан ортиқ давлат бўлиб, БМТ Европа иқтисодий комиссиясининг расмий веб-сайтида мазкур қўлланманинг фақат инглиз, француз ва рус тилларидаги талқинлари (таржималари) жойлаштирилган, холос. Унинг илк мартаба ўзбек тилига таржима қилиниши ва БМТ Европа



иқтисодий комиссиясининг расмий веб-сайтида жойлаштирилиши янги Ўзбекистондаги ислохотларнинг, хусусан, аҳолини рўйхатга олиш тадбирини ўтказиш учун қўрилаган тайёргарлик жараёнларининг дунё ҳамжамияти ва халқаро ташкилотлар томонидан юксак баҳоланаётганлиги ва тан олинаётганлигидан далolat беради.

Яна бир муҳим жиҳати, ўзбекча қўлланманинг БМТ Европа иқтисодий комиссиясининг расмий веб-сайтида жаҳон тилларидаги талқинлари билан ёнма-ён туриши эса ҳар биримизга гурур бағишлаб, она тилимизнинг дунёдаги маъқеини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади. Шунингдек, ушбу тавсиялар мамлакатимизда аҳолини рўйхатга олишни ўтказишга тайёргарлик жараёнларида иштирок этувчиларнинг билимини ошириб, тадбирнинг сифатли ўтказилишида муҳим роль ўйнайди.

РЎЙХАТ ТУЗУВЧИЛАР ФАОЛИЯТИ ҚАЙ ДАРАЖАДА МУҲИМ?

Аҳолини рўйхатга олишга тайёргарлик қўришининг энг муҳим босқичларидан бири, бу — шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктларининг жойига чиқиб ўрганиш ва аҳоли сонига аниқлик киритган ҳолда, хонадонлар рўйхатини янгилаш ҳисобланади. Бу ишлар учун уй-жойлар рўйхатини тузувчилар (регистраторлар) фуқаролик-хуқуқий шаклдаги шартнома асосида вақтинча ишга жалб этилади. Шу мақсадда синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш ўтказилиши белгиланган ҳудудларда ҳудудий комиссиялар билан ҳамкорликда жами 175 нафар рўйхат тузувчи жойлардаги статистика, кадастр, уй-жой коммунал хизмат кўрсатувчи ташкилотлар ҳамда маҳалла органлари ходимлари орасидан танлаб олиниб, жорий йилнинг 28-30 апрель кунлари махсус дастур асосида ўқитилди ва танланма равишда маҳалла-ларга чиққан ҳолда амалий кўникмалари оширилди.

Ўқитиш жараёнларида БМТ Аҳолишунослик жамғармаси (ЮНПФА)нинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси раҳбари

иштирок этиб, регистраторларга уй-жойлар рўйхатини тузиш жараёнларида эътибор берилиши лозим бўлган муҳим масалалар юзасидан тегишли таклиф ва тавсиялар берди.

Улар жорий йилнинг май ойи давомида фаолият юритиб, ўзларига бириктирилган участкадаги уй-жойлар ва уларда яшовчи аҳоли сонини ҳақиқий ҳолат билан бирма-бир солиштириб чиқди. Йиғилган маълумотлар синов тариқасида аҳолини рўйхатга олишнинг режасини тузишда ахборот манбаи бўлиб хизмат қилади. Яъни улар асосида синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш тадбири учун зарур бўладиган аҳолини рўйхатга олиш, инструкторлик ва ҳисоб участкалар ҳамда уларга жалб этиладиган ходимлар сони шакллантирилади. Шунингдек, тадбирни ташкил этиш учун зарур бўладиган жиҳозлар ва товар моддий бойликлар миқдори ҳам аниқлик киритилади. Бу эса, ўз навбатида, бюджет маблағларидан оқилона фойдаланиш имконини беради.



СИНОВ ТАРИҚАСИДА АҲОЛИНИ РЎЙХАТГА ОЛИШ НИМА УЧУН ЗАРУР?

Шу ўринда табиий савол туғилади. Ҳўш, синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш нима учун зарур? Бу тадбир 2023 йилда умумдавлат миқёсида ўтказиладиган аҳолини рўйхатга олиш тадбирига тайёргарлик қўришининг асосий босқичи ҳисобланади. Бу жараёнда аҳолини рўйхатга олишга доир меъёрий-хуқуқий ҳужжатлар, услубий қўлланмалар, рўйхатга олиш дастури, саволнома, бирламчи маълумотларни киритиш ва қайта ишлаш бўйича ахборот тизими амалий синовдан ўтказилади. Унда қанча кўп респондентлар (аҳоли) иштирок этса, кўпроқ камчиликларни аниқлаш ва

тузатиш имкони туғилади, пировардида мамлакатимизда аҳолини рўйхатга олиш тадбири сифатли ва самарали ўтказилиши таъминланади.

Тадбирни сифатли ва халқаро талабларга мос равишда ўтказиш мақсадида тўртта ҳудудда ҳам аҳолини рўйхатга олиш бўлими ташкил этилди. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, унга вақтинча жалб этиладиган ходимларнинг жами сони 2503 нафарни ташкил этган ҳолда, уларнинг фаолият юритиш мuddатлари 20 дан 90 кунгача бўлган вақтни қамраб олади.

ЖАРАЁН ҚАНДАЙ ЎТКАЗИЛАДИ?

Синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш тадбири қуйидаги босқичларда амалга оширилади:

1-5 ноябрь кунлари интернет тармоғи орқали аҳоли рўйхатга олинади (бунда яратилган махсус дастур орқали синов ҳудудида рўйхатга турувчи исталган фуқаро ўзи мустақил равишда рўйхатдан ўтиши мумкин бўлади);

6-10 ноябрь кунлари интернет тармоғи орқали қайддан ўтган респондентлар ва уларнинг уй манзиллари рўйхати шакллантирилади;

11-22 ноябрь кунлари рўйхатга олувчи ходимлар уйма-уй юрган ҳолда аҳолини рўйхатга олади;

23-25 ноябрь кунлари ҳар бир ҳисоб участкасидаги уй-жойлар манзилларининг 10 фоизи танланма равишда назорат кузатуви асосида қайта ўрганилади.

Мазкур жараёнда агар респондент (аҳоли) яшаб турган хонадонда (жойида) рўйхатдан ўтишни истамаса, стационар участкага ташриф буюрган ҳолда, рўйхатдан ўтиши учун имконият

яратилади. Улар томонидан тақдим этилган маълумотлар ўзларининг рухсатисиз ошкор этилмайди ва махфийлиги кафолатланади.

Шу ўринда қизиқ бир факт. Америка Қўшма Штатларида аҳолини рўйхатга олиш давомида тўпланган респондентларнинг (фуқароларнинг) шахсга доир маълумотлари 72 йил ўтгандан сўнг оммага эълон қилинади. Бунинг муҳим жиҳати шундаки, келажак авлодлар ўз аجدлари қандай яшаганликлари ҳақида аниқ маълумотларга эга бўлади. Мамлакатимизда ҳам аҳолини рўйхатга олишда тўпланган шахсга доир маълумотларни маълум бир мuddатдан сўнг эълон қилиш бўйича таклифлар тайёрланмоқда.

Синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш натижалари бўйича маълумотлар таҳлил қилиниб, унинг ташкилий режаси, рўйхатга ўтказиш усуллари, дастури ва саволномалари ҳамда бирламчи маълумотларни киритиш ва қайта ишлаш бўйича ахборот тизимини такомиллаштириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқилади.

ЮҚОРИ БАҲОГА МОС ТАРАДДУД

Мамлакатимизда аҳолини рўйхатга олиш тадбирини ўтказиш жараёнлари халқаро ташкилотлар томонидан катта қизиқиш билан кузатиб борилмоқда. Жорий йилнинг 6-8 апрель кунлари ушбу тадбирга ҳозирликнинг бориши билан яқиндан танишиш мақсадида МДХ Давлатлараро Статистика қўмитаси раиси Владимир Соколиннинг мамлакатимизга амалий ташрифи ҳам буни тасдиқлайди.

Ташриф давомида Давлат статистика қўмитаси марказий аппаратида амалий семинар ташкил этилиб, унда масъуллар ҳамда видеоконференция орқали ҳудудий статистика бошқармалари вакиллари иштирок этди. Учрашувда ҳорижий давлатларнинг статистика соҳасидаги тажрибалари, хусусан, демография статистикаси, аҳолини рўйхатга олиш тадбири ва COVID-19 пандемияси шароитида уни йўлга қўйиш тажрибаси хусусида фикр алмашилди.

Владимир Соколин Юқори Чирчиқ туманининг “Қорасув” ва “Гулистон” ҳамда Яшнобод туманининг “Уқчи” ва “Олмазор” маҳалла фуқаролар йиғинларида бўлиб, жойларда синов тариқасида аҳолини рўйхатга олиш тадбирига қўрилаган тайёргарлик жараёнларини юксак баҳолади. Маълумки, бу жараён мазкур ҳудуд билан бир қаторда Андижон вилоятининг Хўжаобод, Хоразм вилоятининг Хива шаҳри ҳамда Тошкент шаҳрининг Яшнобод туманида ўтказилади.

Маҳаллий ҳокимликлар ҳузуринда ташкил этилган аҳолини рўйхатга олишни ўтказишга кўмаклашиш бўйича ҳудудий комиссиялар томонидан туман ва шаҳардаги ҳар бир маҳалла фуқаролар йиғинларида мавжуд хонадонлар ва унда яшовчи аҳоли сони тўғрисидаги маълумотлар шакллантирилди. Унинг мазмун-моҳияти ҳамда келгусида ижтимоий-иқтисодий ҳаётимизга таъсири хусусида кенг тушунтириш ишлари олиб борилмоқда.



ИННОВАЦИЯ

ЭНЕРГИЯ ТЕЖАМКОР ҚУВВАТЛАР — ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Бундан уч-тўрт йил олдин чекка қишлоқларда электр таъминотида тез-тез узилишлар бўларди. Кейинги йилларда тоғли қишлоқларда ҳам чироқ ўчмайдиган бўлди. Бунга шунчаки эришилмади, тизим тубдан модернизация қилинди.



САМАРАЛИ, ҚУЛАЙ ВА ХАВФСИЗ

Кейинги йилларда Қашқадарё вилоятининг “Талимаржон ИЭС” унитар корхонасида янги инвестиция лойиҳаларини амалиётга татбиқ этиш борасида самарали ишлар амалга оширилди.

— Янги лойиҳанинг умумий қиймати 944,87 миллион АҚШ долларига тенг, — дейди “Талимаржон ИЭС” УК бош директори Олим Юсупов. — Айни пайтда Осие тараққиёт банкнинг талабларига мувофиқ халқаро тендер савдолари ўтказилмоқда. Унда 6 компания тендер таклифини билдирган. 4- ва 5-блоклар ишга туширилгач, станциянинг умумий ишлаб чиқариш қуввати камидан 2600 МВт.ни ташкил қилади. Шунда йилга қўшимча 7,2 миллиард кВт. соат электр энергияси ишлаб чиқарилади. Янги, замонавий ва энергия самарадор ускуналарнинг ишга туширилиши натижасида йилга 520 миллион метр куб табиий газ иқтисод қилинади, 120 иш ўрни яратилади.

Айни пайтда станцияда учта энергия блок

мавжуд. Ўрнатилган ишлаб чиқариш қуввати 1700 МВт. соатни ташкил қилади.

800 МВт. қувватли энергия блок 2004 йил ноябрда ишга туширилган. Бу ерда 1 кВт/соат электр энергиясини ишлаб чиқариш учун 313,58 грамм шартли ёқилғи сарфланади. Жанубий Кореянинг “Hyundai Engineering and Construction” ва “Daewoo International Corporation” компаниялари консорциуми томонидан қўриб фойдаланишга топширилган 2- ва 3-буғ-газ қўрилмаларида эса бу кўрсаткич 220-221 граммни ташкил этмоқда.

Ҳар бирининг қуввати 450 МВт.га эга бўлган 2- ва 3-сонли буғ-газ қўрилмалари 2017 йил февралдан бошлаб тўлиқ қувватда электр энергияси ишлаб чиқаришни бошлади.

Ушбу энергия блокларнинг ишга туширилиши билан станциянинг электр энергияси ишлаб чиқариш бўйича йиллик қуввати 7,2 миллиард кВт/соатга ошди. Шу тариқа ҳар йили истеъмолчиларга қарийб 11,4 миллиард кВт/соат электр энергияси етказиб бериш имкони пайдо бўлди. Йилга табиатга чиқарилаётган зарарли газлар миқдори 3,1 мартага камайди, 124 янги иш ўрни пайдо бўлди.

МОДЕРНИЗАЦИЯ — ДАВР ТАЛАБИ

— “Иссиқлик электр станциялари” АЖнинг асосий вазифаси электр ва иссиқлик энергиясини ишлаб чиқаришни таъминлаш, юртимизнинг энергетик хавфсизлигига эришиш, иқтисодий тармоқлари ва аҳолининг электр энергиясига бўлган эҳтиёжларини қондириш мақсадида мамлакатимизда юритилаётган энергетика сисъатини амалга оширишдан иборат, — дейди “Иссиқлик электр станциялари” АЖ матбуот котиби Муҳаммадjon Бекмухаммедов. — Ўз навбатида, Президентимизнинг 2020 йил 27 октябрдаги “Давлат иштирокидаги корхоналарни ислоҳ қилишни жадаллаштириш ҳамда давлат активларини хусусийлаштиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони ушбу йўналишдаги ишларни янги босқичга кўтарганини алоҳида қайд этиш зарур.

Шунингдек, бугунги кунда “Иссиқлик электр станциялари” АЖ фаолиятининг устувор йўналишларидан бири, бу — модернизация дастурларини амалга ошириш, ишлаб чиқарувчи қувватларни замонавий асбоб-ускуналар ва илгор технологиялар асосида, шу жумладан, ҳорижий инвестициялар ҳисобига реконструкция қилиш, замонавийлаштириш, техника билан қайта жиҳозлаш ва янада ривожлантириш, янги ишлаб чиқариш қувватларини яратишдан иборат.

2020 йилда юртимиздаги иссиқлик электр станциялари томонидан 60-75 миллиард кВт. соат

электр энергияси ишлаб чиқарилди. Бу миқдор 2015 йилга нисбатан қарийб 30 фоизга кўпайганига қарамай, иқтисодий тармоқларининг ривожига ва аҳоли эҳтиёжларининг ошишига тўғриватган бўлган талаб 2 баробарга ўсиши кутилган.

Қайд этиш керакки, электр энергияси асосан табиий газни ёқиб эвазига ҳосил қилинади. Газ ресурслари чекланган бугунги шароитда уни янада кўпроқ сарфлаш, тикланмайдиган табиий ресурсларнинг жуда катта миқдорини увор қилиш, яъни арзонага ёқиб дегани. Шунинг учун тизим корхоналарида энергия самарадор, ёқилғини тежовчи ускуналарни ўрнатилиш устувор вазифа этиб белгиланган.

Бугун фаолият кўрсатаётган қувватларни энг замонавий технологиялар асосида модернизация қилиш ва янги энергия самарадор қувватларни ишга тушириш “Иссиқлик электр станциялари” АЖ олдида турган устувор вазифа ҳисобланади. Ушбу йўналишда йиллик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси, маҳаллий банклар ва халқаро молия институтлари — ЕТТБ, ОТБ, Хитой банклари томонидан фаол равишда қўллаб-қувватланмоқда. Бугун бир қатор лойиҳалар “Йўл хариталари”да белгиланган мuddатлардан олдин амалга оширилмоқда.



“Яшил иқтисодий” доирасида юз бераётган ривожланишнинг янги босқичи стратегик вазифаларни жорий этишда замонавий, самарадор ва тежамкор технологияларни фаол қўллашни кун тартибига қўймоқда. Катта машаққат

ва харажат эвазига ишлаб чиқарилаётган электр энергиясини тежаш эса доим муҳим аҳамиятга эга бўлиб қолаверди.

Лутфулла СУВОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири